

Szende Pál: A magyar ügyvédség válsága

— Második és befejező közlemény. —

IV. A túlzásfolttság egyéb okai

Vannak azonkívül oly körülmények, melyek az ügyvédség mindkét típusánál növelik a túlzásfolttságot.

a) Hazánkban a legtöbb közhivatal betöltéséhez jogi előképzettség szükséges. Pénzintézeteknél, érdekképviselőknél, vasútnál, postánál előnyben részesül az, aki jogot végzett, még inkább aki ügyvéd. Az ügyvédi vizsga Magyarországon a legáltalánosabb kvalifikáció, amely úgyszólván minden hivatalra és állásra, melynél speciális szakismeretek előírva nincsenek, képesít. Ennélfogva mindazok, akik ily állásokat akarnak elnyerni, addig míg célhoz jutnak, átmenetileg az ügyvédi pályán működnek. De amíg ott vannak, épen úgy igyekeznek jövedelmet és ügyfeleket szerezni, épen úgy hozzájárulnak a zsúfolttság növeléséhez, mint azok, akik az ügyvédi pályán végleg megmaradnak. Ennek a csoportnak száma és nyomása egyre nagyobb lesz. Magyarországon, mint minden gazdaságilag fejletlen államban, mindenki igyekszik több jövedelmi forrást szerezni, mert egy élethivatásból a legkevesebb ember tud megélni.

b) A jogi tanulmányok végzése nem foglalja le teljesen a joghallgató idejét és tevékenységét. Az egyetemen nincs látogatási és kollokviumi kényszer, ennélfogva a jogászok túlnyomó része ügyvédi irodákban, közhatóságoknál és a magánalkalmazás terén jövedelemhez juthat és fentarthatja magát. Más pályák előkészületi tanulmányai annyira lefoglalják az illetőket, hogy ily mellékkeresetre nincs idejük.

c) A túltermeléshez talán minden tényező közül legjobban hozzájárul az a tény, hogy Magyarországon az ügyvédi pálya a közéleti szereplésnek és a politikai emelkedésnek legbiztosabb alapja. Nálunk, az osztályuralom klasszikus hazájában óriási jelentősége van a jogszabályok ismeretének, a jog szövevényeiben való jártasságnak. Az ügyvéd hivatásánál fogva folytonosan a közélet színterén mozog, a hatóságokhoz és vezető emberekkel ismeretséget és kapcsolatot szerez, neve szélesebb körben válik ismertté, betekinthez az osztályuralom gépezetébe, a szónoklásban. gyakorolja magát és a nyilvános fellépés külső

kellékeit könnyedén elsajátíthatja.* Ezért olyanok is, akik politikai karriert akarnak csinálni, az ügyvédi pályán teszik meg előkészületeiket, mert ez a legalkalmasabb előiskola — a *gradus ad Parnassum*. Oly államokban, hol a népképviselői intézmény csak papiroson létezik, az oligarchia a felső házakban személyesen gyakorolja törvényhozói jogát, az alsóbb házakba pedig érdekeinek védelmére képviselőket küld be. Erre a feladatra legalkalmasabbak az ügyvédek, akik ép oly buzgalommal képviselik megbízóik ügyeit a parlamentben, mint ahogy ellátják bírósági tárgyalásait. Ügyelnek arra, hogy az uralkodó osztály érdekei az új törvények folytán sérelmet ne szenvedjenek, a minisztériumoknál és hatóságoknál képviselői befolyásuk felhasználásával kijárják a megbízóiknak kedvező intézkedéseket. Angliában, Franciaországban és az északamerikai Unióban viszont a kapitalisztikus nagyipar és banktőke igyekszik a megbízottait a parlamentbe bejuttatni. Ezért úgy Magyarországon, Olaszországban és Romániában, ahol a feudális elem befolyása túlnyomó, mint az angolszász államokban, ahol a kapitalizmus kifejtett, az ügyvédek egyformán nagy számmal ülnek bent a parlamentben. Magyarországon is gyakran látjuk, hogy arisztokraták, nagy vállalatok, óriási összegeket áldoznak, hogy ügyvédeküket a képviselőházba behozhassák.

A politikai pályára törekvők és törtetők egyre jobban növelik a túltermelést. Még pedig a legveszélyesebb módon, mert nagy befolyásuknál fogva a legjövödelmezőbb ügyeket tudják megszerezni. A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéseiben már több ízben kikelt az ügyvéd-képviselők visszaélései ellen, akik tisztességtelen versenyt támasztanak kevésbé szerencsés helyzetben lévő kartársaiknak és az ügyek jelentékeny részét monopolizálják. A közvéleményben erős gyökeret vert a hit, hogy az az ügyvéd, aki egyúttal képviselő, sokkal könnyebben tud valamely hatóságnál kedvező elintéztést kieszközölni. Az összeférhetlenségi törvény kimondta, hogy ügyvéd képviselői minőségét ügyvédi teendőik végzésére nem használhatja fel. Alig van törvény, melyre jobban rácsúfolt volna az élet, mint ez. Ha ezt a §-t következetesen akarnák alkalmazni, akkor a mai ügyvéd-képviselők — egy-két kivételtől eltekintve — mandátumukat nem tarthatnák meg. Ez az előnyös helyzet magyarázza meg, hogy dacára annak, miszerint a parlament legmozgékonyabb és legjelentékenyebb része ügyvédekből áll, mégis gyakoriak azok a törvénybeli intézkedések, melyek az ügyvédség hatáskörét megszorítják és keresetét csökkentik. Az ügyvédképviselők, tudják, hogy ezeket a törvényeket ők nem lesznek kötelesek betartani, a korlátozások rendszerint kis értékű ügyekre vonatkoznak, ezekkel pedig ők már igazán nem törődnek. Mint minden oly osztályt, melynek önálló társadalomgazdasági rendeltetése nincs és más osztályok szolgálatában áll, őket

* *Revue Internationale de Sociologie*, 1907. 353. 1.

nem vezet speciális kari érdek, hanem a saját érvényesülésükön kívül csak a feudális osztályérdek megóvása. Ennek köszönhető az ügyvéd-képviselők azt a gyakran hallott kétes értékű bókot, hogy az ügyvédi kar érdekeit mindig alá tudták az országos szempontoknak (értsd osztályuralom) rendelni.

d) Az ügyvédi pálya a kapitalizálódási folyamat következtében minden üzletre alkalmas lett. Az ügyvéd ma már foglalkozik kereskedelmi ügyletek és kölcsönök közvetítésével, fezőr, ügynök, parcellázó, gründoló, egyeztető és kijáró mindenestől belőle. A közönséges ügynökkel, fezőrrel, egyeztetővel szemben meg van az az óriási előnye, hogy a jogban járatos és nagyobb társadalmi befolyásánál fogva több eredményt érhet el. Mai nap a legtöbb ügyvédből jogi tanácsadó helyett valószínűleg vállalkozó, a kapitalista gazdasági rendszer egy szerve, mely az elvállalt ügyeket tőkebefektetésnek tekinti és nemcsak az átlagos kamatlábat húzza a befektetett tőke után, hanem ezt többszörösen felülmúló külön profitot, *Mehrwert*-et, peres és perenkívüli költségek alakjában. Az ügyvédi megbízás adásának gyakran nincs más célja, mint a kamat- és uzoratorvények megkerülése. A valódi jogvédő és jogtudós ritka, mint a fehér holló, még a legkiválóbb ügyvédek is igyekeznek a kor szelleméhez alkalmazkodni, jövedelmeiket valamely vállalkozásban való részvétel által gyarapítani. Králik Lajos szerint az ügyvédi ügykör 90%-a nem jogvédői, hanem ügynöki, vagyongazdálkodási és ügyvivői teendőkben áll.* Ezt az irányzatot a bíróságok költségmegállapítási gyakorlata még jobban fokozza. A bíróságoknak ügyvédellenes hangulata főleg abban nyilvánul, hogy az ügyvédi érdemleges munka díjazását szinte hihetetlenül alacsonyan állapítják meg s ezen a gyakorlaton az ügyvédi kamarák évtizedes panaszai dacára sem akarnak változtatni. Hogy ez a praxis kivételt enged a feudális ügyvédekkel szemben, az előző fejtegetéseinkből nyilvánvaló.

e) Növeli a túlszűfolttságot az a tény is, hogy az utolsó negyven évben a nemzetiségek körében is kialakult egy intellektuel osztály, mely a saját körzetében majdnem teljesen kiszorította az eddig előnyben levő magyar ügyvédeket. A nemzetiségek ép úgy ki vannak zárva az államhivatalokból és a hatósági kedvezésekből, mint a zsidó és az alsóbb osztályokból származó ügyvédek. Viszont a nemzetiségi kliensekkel szemben van az az óriási előnyük, hogy közéjük tartoznak, nyelveket beszélnek. Ezért bizalmatlanságukat más nemzetiségekkel szemben kihasználják, sőt gyakran mesterségesen élesztik a saját ügyvédi irodájuk fellendítése érdekében.

V. Az ügyvédi teendők csökkenése

A túlszűfolttságot negatív irányban előmozdítja a jogi teendőket végző szervezeteknek és egyéneknek az ügyvédi pálya keretein kívül való folytonos szaporodása is.

* Králik, id. m. II. 30. 1.

Első sorban említendő a közjegyzői intézmény létesítése és a közjegyzőségek számának szaporítása. Egyre nagyobb a különböző kereskedelmi, ipari, mezőgazdasági érdekképviseltek száma, melyek tagjaiknak ingyen jogi tanácsot és jogvédelmet nyújtanak. Az alsóbb néposztály jogvédelmének ellátását mindinkább a jogvédő egyesületek és néphivatalok vonják magukhoz. A szociáldemokrata és keresztényszocialista szak- és pártszervezetek, újabban a Katolikus Népszövetség és a különböző gazdakörök ellátják tagjaik összes jogügyeit.

Magyarországon a nép alacsonyabb szellemi színvonala és részben az ügyvédi visszaélések folytán a zugírászat minden faja rendkívül el van terjedve. Ezt elősegíti az újabb törvényhozás ama irányzata, hogy kisebb jelentőségű ügyekben az ügyvédi kényszert egyre szűkebb körre szorítja. Zugírászatnál Magyarországon több mint 15.000 ember foglalkozik. Újabban a nagyobb városokban iparhatósági engedéllyel okmányszerző, katonai, közigazgatási ügyekben eljáró irodák alakulnak, melyek az ügyek jelentékeny részét magukhoz ragadják. ideszámítandók az ú. n. egyzetetőirodák is, melyek a fizetéseképtelenségi és csődügyeket bonyolítják le.

Külön figyelmet érdemel a községi jegyzők magánpraxisa, mely törvényes elismerésben és hatósági támogatásban részesül. Az ügyvédi kamarák állandóan panaszkodtak a községi jegyzők magánügyvédekévé miatt. A különböző kormányok e panaszok elől rendszerint azzal tértek ki, hogy a községi jegyzők fizetése oly csekély, hogy nem lehet tőlük ezt a mellékjövedelmet megvonni. 1904-ben 125 ügyvéd ült a parlamentben és mégis ugyanakkor, mikor a községi jegyzők fizetését rendezték, egyúttal azok magánügyvédekévé jogát törvényileg szankcionálták. (1904. XI. t.-c. 12. §.) A parlament többsége a jegyzőket, akik az osztályuralomnak a nép között legerősebb támaszai, nem akarta egy addig élvezett kiváltságtól megfosztani. Gróf Tisza István választásra készült és szükség volt a jegyzők haláljára.

A versenytársak száma egyre növekszik, más oldalról pedig az ügyek és az ügyfelek száma a gazdasági élet átalakulása folytán csökken. A tökékoncentráció következtében az egyéni vállalatok lassanként megszűnnek és részvénytársaságokká alakulnak. Az ügyek koncentrációja ezzel párhuzamosan halad, mert a kisüzemet felszívó nagyvállalat ügyésze kapja meg a kisüzem összes ügyeit is.

Minél jobban előrehalad a kapitalizálódás, annál inkább csökken a perek száma. A kartellek terjedése a perek jelentékeny részének megszűnését jelenti, mint azt a külföldön általában tapasztalják.* A kartell maga állapítja meg a föltételeket és vele szemben pereket támasztani nem tanácsos, mert ez gyakran a kiskereskedő vagy kisiparos existenciájának megsemmisítését

* Benedikt id. m. 96. I.

jelenté s ez inkább kényre kedvre megadja magát a kartell hatalmának.

Az újabb eljárási törvények is, mint előzőleg említettük, az ügyvédi működést egyre szűkebb térre szorítják, így a sommás eljárás, a végrehajtási novella, az új perrendtartás stb. A munkásbiztosításról szóló törvény a kártérítési perek jórészét szüntette be, mert ezek elintézése most már bürokratikus útra tartozik, ahol az ügyvédi képviselőt nem feltétlenül szükséges.

VI. Az ügyvédi proletariátus

A fentebb felsorolt körülmények folytán az ügyvédi pálya zsúfoltsága elviselhetetlenné válik. A verseny és a gazdasági kényszer fojtogató vasgyűrűje egyre szűkebbre szorul. Ez ellen a feudális elemek kiváltságokkal igyekeznek védekezni, a merkantil-ügyvédek pedig felhasználják mind ama előnyöket, amelyeket a tőke nyújthat. Magyarországon az ügyvédi foglalkozás, néhány elmaradt vidéktől eltekintve, teljesen kapitalizálódott és ma már a járásbíróságok székhelyein lakó ügyvédeknek is a fő jövedelme finanszírozásból, parcellázásból és pénzügyi járulékokból kerül ki és a parasztság kisebb tulajdonperei csak utolsó sorban jönnek tekintetbe. A feudális és kapitalista elemek lefoglalják mindazt, ami lefoglalható.

A proletarizálódási folyamatot rendkívül előmozdítja az a tény, hogy időközben a megélhetési viszonyok erősen megdrágultak. Az ügyvéd, akinek a bizalomra ép oly szüksége van, mint a kereskedőnek, kénytelen, ha csak meglevő tekintélyét el nem akarja játszani, alkalmazkodni az ő osztálya részéről kialakult életmódhoz és társadalmi színvonalhoz.

Az ügyvédproletariátus a városokban szaporodik a leggyorsabban, mert a tőkekoncentráció is ott a legnagyobb, a megélhetés kilátásai kedvezőbbek, a kulturális szükségletek kielégítése valószínűbb. Budapesten 1875-ben 650, 1886-ban 790, 1895-ben 965, 1901-ben 1172, 1910-ben pedig 1729 ügyvéd volt s számuk 1912-ben 2000-re fog emelkedni. A szaporulat az utolsó tíz évben 70%. Nagyváradon ugyanezen idő alatt 60%-al, Győrött 50%-al, Temesvárott 65%-al emelkedett a létszám, de számos oly város van, ahol a szaporulat a 100%-ot is meghaladja. Amint a kisiparból és a mezőgazdaságból kiszorított proletárokból egy állandó *Reserve armee* alakul ki, mely kínálatával lenyomja a munkabérek: úgy az ügyvédi kar körében is kétségbeesett *diminuendo* licitálás indul meg, hogy ki vállalja el olcsóbban az ügyeket. Ennek következtében az ügyvédi munkadíjak gyakran valósággal az éhbérek színvonalára süllyednek le. Az ú. n. készkiadási megállapodások (oly egyezmény, mely szerint a megbízó fél ügyvédének perveszteség, vagy a követelés behajthatatlansága esetén csak a készkiadásokat köteles megfizetni) egyre nagyobb tért foglalnak el és az ügyvédi kamarák fegyelmi bíraskodása igen kevésbé tud ennek a folyamatnak gátat

állítani. Hogy az erkölcsi elvek és felfogások mennyire függvényei a gazdasági viszonyoknak, legjobban mutatja, hogy Angliában és Franciaországban (főleg Parisban), ahol az ügyvédi karnak kedvező helyzetben levő kisebbsége irányítja az ügyvédi közvéleményt, inkorrektéségek tekintik — mely esetleg a karból való kizárást is magával vonja — ha valaki megszolgált ügyvédi díját per útján akarná érvényesíteni. Ausztriában ellenben fegyelmi eljárás alá esik az az ügyvéd, aki a megállapított ügyvédi díjszabáson alul vállal el ügyeket; Magyarországon pedig, aki pervesztesség esetén lemond arról, hogy ügyvédi munkásságát a készkiadásokon felül is jutalmazták.

Bárminő anekdoták is vannak forgalomban és bármennyire elterjedt a közvéleményben az a hit, hogy az ügyvédek megnyúzzák ügyfeleiket, a nagyobb városokban élő proletár ügyvédekről joggal el lehet mondani, hogy az ügyfelek munkaerejüket kiuzsorázzák.

Ebben a kétségbeesett helyzetben a proletár ügyvédek mindenhez kapkodnak. Igyekeznek először azokat az eszközöket felhasználni, amelyekkel mások boldogulnak. Politikai kapcsolatokot akarnak szerezni s ennek elérése végett a politikai pártok érdekében mindennemű szolgálatokra kaphatók, igyekeznek házasság, fezőrség, pénzügyletekben való részvétel útján maguknak állandó jövedelmet biztosítani. Mikor mindez nem használ, oly eszközökhöz fordulnak, amelyek nemcsak az ügyvédség jogvédői hivatásához nem tartoznak, de a büntető törvénykönyvvel határosak. Az az ügyvéd proletár, aki elől feudális és kapitalista ügyvédek elhalásszák az összes ügyfeleket, a vízbefuló makacs-ságával kapaszkodik minden szalmaszálhoz, elfogadja a legkét-ségesebb ügyeket, a járatlan klienseken és a védtelen alperese-ken akarja behozni mindazt, ami neki és családjának állás-szerű megélhetéséhez szükséges, rosszul fizeti és agyondolgoz-tatja személyzetét.

Hogy a proletarizálódási folyamat mennyire haladt előre, azt statisztikai számokkal megállapítani igen nehéz. Az ügyvédi jövedelem oly természetű, mely minden ellenőrzés alul kibúvik, azonkívül az ügyvédség nehogy a közönség bizalmát csökkentse, igyekszik a leggondosabban anyagi helyzetét eltitkolni. Mint minden intelligens proletár, az ügyvéd is a „szemérmes szegé-nyek” kategóriájába tartozik. Némi támpontot nyújtanak Buda-pestre mégis a következő adatok: A budapesti ügyvédi kamara területén 1909-ben 480, 1910-ben 476 ügyvéd maradt a kamarai és nyugdíjárulékkel hátralékban. 1909-ben több mint 300 ügyvéd ellen vezettek eljárást. (1910-ben a végrehajtások ide nem tar-tozó okokból szüneteltek.) Az 1909. évi végrehajtások túlnyomó része vagy negatív eredménnyel zárul, vagy pedig annyi foglalás előzte meg a kamarát, hogy árverés esetén követelésére nem jutott volna semmisen. Lehet ellenvetésnek helye, hogy az ügy-védek között igen sok a rossz fizető és a tagdíjbeszedés erély-telen volt, de kétségtelen dolog, hogy végrehajtásra a dolgot

— kevés kivétellel — az ügyvéd nem szívesen engedi kerülni. Döntőbb bizonyítóerejű az a tény, hogy nem-fizetés miatt az 1908. XL. t.-c. 7. §-a értelmében 216 ügyvéd ellen kellett a törlési eljárást megindítani. A törlést a kamara ugyan csak 31 esetben mondta ki (ezek egy része felebbezés alatt áll), a többiek az eljárás folyamán fizették ki díjaikat, ami arra mutat, hogy előbb nem volt módjukban.

A fegyelmi ügyek nagy száma is (bár e tekintetben az utolsó évben csökkenés mutatkozik) az ügyvédnnyomor jele, mint azt később kimutattuk. Ide vonható az a tény is, hogy a kamara évről évre nagyobb összeget fordít szegényen elhalt ügyvédek családjainak segélyezésére. (1901-ben 45 esetben 15.250 K, 1910-ben 105 esetben 28.825 K segély nyújtott.)

Pásztor Mihály becslése szerint* Budapesten 300 olyan ügyvéd van, aki 4000 koronánál kevesebbet keres. Mi azt hisszük, hogy ez a becslés meglehetősen optimisztikus. A könyv megjelenése óta az ügyvédek száma még jobban növekedett, a drágaság fokozódott és a kereseti viszonyok rosszabbodtak. Az a türelmetlenség, mellyel a budapesti ügyvédi kar zöme az ügyvédség szervezetének reformját sürgeti, ettől mint csodaszertől várva gyógyulást, legbiztosabb jele annak, hogy az ügyvédség eljutott oda, ahová a kisiparosság, hogy nyomasztó anyagi helyzetén már csak korlátozó intézkedésekkel remél segíteni.

Ez a proletariátus főleg Budapesten fejlődött ki. A vidéken valamivel jobbak a viszonyok, bár némelyik városban az ügyvédség még sötétebb képet mutat mint a fővárosban. Budapesten, mint a vidéken a proletarizálódási folyamat főleg abban nyilvánul, hogy az ügyvédek mindinkább az ügynöki teendőkre vetik magokat, mert a tulajdonképeni értelemben vett ügyvédi jövedelem egyre csökken. Úgy a fővárosban, mint a vidéken gyakoribb az a jelenség, hogy fiatal ügyvédek kellő összeköttetés és anyagi eszközök híjával nem nyithatnak irodát, hanem kénytelenek belépni valamely idősebb vagy tehetősebb ügyvédhez irodavezetőnek, később pedig százalékos jutalékkal társá válnak. Ugyanez a folyamat megy végbe az iparban, a nyomorgó kisiparos végre lemond az önállóság fantomjáról, s elmegy előmunkásnak vagy munkavezetőnek a gyárba, vagy a nagyiparos ügynöke és elárúsítója lesz.

Külföldön az ügyvédkérdés hasonló alapvonásokat mutat. Az ügyvédek száma mindenütt szaporodik, főleg a nagyobb városokban az ügyvédi foglalkozás teljesen kapitalizálódott, a társadalom kiváltságos elemei pedig az ügyvédi hatáskörből lefoglalják a jövedelmezőbb teendőket. Mindazonáltal az ügyvédek aránylagos száma jelentékenyen kisebb, mint nálunk, sőt abszolút számokban is Budapesten sokkal több ügyvéd van, mint Berlinben (1906-ban 1069) vagy Bécsben (1909-ben 1150.) De míg a nyugati államok ipara és kereskedelme rohamos léptekkel haladván előre,

* Pásztor Mihály: *Az eladósodott Budapest*, 89. 1.

az intellektuális rétegeknek foglalkozást tud biztosítani, s így ennek a folyamatnak káros hatásait az angolok, németek és franciák alig érzik meg: addig a mi feudális országunkban az ügyvédkérdés az egész társadalom válságát jelenti.

Ezzel szemben a magyar ügyvédség vezetőkörében még mindig fentartják azt a régi fikciót, hogy az ügyvédség *munus publicum*, köztisztviselés és szemet hunynak azelőtt a tény előtt, hogy az ügyvédség kereseti foglalkozássá vált, melynek helyzete a társadalom gazdasági viszonyaival a legszorosabb kapcsolatban áll. Ügyvédi kongresszusokon, kamarai alkalmi beszédeken folyton az angol és francia ügyvédekre történik hivatkozás, azok magas erkölcsi színvonalát és tekintélyét állítják a megélhetéssel keservesen küzdő városi proletárügyvéd elébe. Ez a folyton visszatérő hasonlat — amennyiben nem képmutatás — a tények teljes félreismeréséből ered. Az angol és francia ügyvédek nagy tekintélye nem azon alapszik, hogy kiváló jogászok vagy az erkölcsi ideál tetőfokát érték el köz- és magánműködésükben, hanem annak a ténynek a következménye, hogy túlnyomóan gazdag emberek és az uralkodó osztályból kerülnek ki. Ha Magyarországon kimondanák, hogy ügyvéd csak bizonyos kaszinók tagja lehet, vagy amint Lord Abinger indítványozta, nem avatnának oly jelöltet ügyvéddé, akinek saját vagyonából nincs legalább 7200 K (300 £) biztos jövedelme,* az ügyvédség lenne a társadalomnak tekintélyre nézve első osztálya. Azt is tudja már mindenki, aki a viszonyokban csak kevéssé is járatos, hogy a látszólag *splendid isolation*-ban élő angol és francia ügyvéd a legridegebb üzleti elszámolási viszonyban van az ő *avouéjával* vagy a solicitorjával, aki felhajtja a klienseket és tiszteletdíjait előre beszedi. Pénzt nem fogad el, hanem csekket. Honoráriumot nem perel, de addig nem áll szóba a féllel, míg az egész díjat előre ki nem fizeti.**

Sokan hiszik azt, hogy a fegyelmi bíráskodás szigorításával az ügyvédség kommercializálódásának gátat lehetne szabni. Az eddigiek alapján megállapíthatjuk, hogy erre semmi remény nincs. Az ügyvédi kamarák fegyelmi gyakorlata iskolai példája az osztályigazságszolgáltatásnak. A fegyelmi esetek 90%-a tipikusan proletár bűncselekmény, amelyet az ügyvéd nem azért követ el, mert kapzsibb vagy gonoszabb a többinél, hanem azért, mert másképpen nem tud megélni. A magyar ügyvédi kamarák fegyelmi gyakorlatára is illik Anatole Francénak az a fényes és nagyon gyakran idézett mondása, hogy a törvény felséges egyenlőséggel követeli meg a milliomostól és a koldustól, hogy kenyeret ne lopjon és a híd alatt ne háljon. Az ügyvédképviselők visszaélései, az az óriási presszió, amelyet ép a legnagyobb ügyvédek fejtenek ki a kliensek megszerzése körül, azok a szolgálatok, amelyeket gyakran egész néprétegek megrontásával az osztály-

* W. W. Rouse Ball: *The Students Guide to the Bar*, VII. kiadás 10.1.

** *Revue Internationale de Sociologie*, 1907. 341—346. 1.

uralomnak tesznek, az a reklám, amellyel a politikai sajtóban nevüket forgalomba hozzák, sohasem, vagy csak a legritkább esetben kerülnek fegyelmi eljárás alá. Az ügyvédi kamarák még csak nem is kerülnek abba a helyzetbe, hogy viselt dolgaikkal foglalkozhassanak, mert befolyásuk oly erős, hogy csírájában elfojtja a megkárosítottak minden mozgolódását. De kikerülhetlenül oda jut a fegyelmi bíróság elé az az ügyvéd, aki hatvan koronát visszatart, aki megosztzik valamely fizetett közbenjáróval azon a sovány kereseten, amelyet az neki juttat, zugírász beadványokat szignál, nagyobb cégtáblát akaszt ki a rendesnél és kétszer hajtja be az adóson a perköltséget.

Ezzel nem akarjuk azt mondani, hogy a fegyelmi bíráskodás felesleges, csupán rá akartunk mutatni, hogy a hibák oly tényezőkben rejlenek, melyeket a kamarák fegyelmi hatásköre nem érhet el.

VII. Az orvoslás eszközei

Az ügyvédség túlzásfolttsága gazdasági és szociális hatóokok következménye lévén, csakis Magyarország politikai és gazdasági szervezetének gyökeres átalakulásával fog megszűnni. Kaill Sándor az ügyvédségről írt munkájában már 1848-ban mondta: „Az ügyvédreform csak egy kis része annak a nagy reformnak, melyet a XIX. századbeli magyar társadalom szükségesít”.* Ezen a nézetten volt Tóth Lőrinc is s ennek adott kifejezést Simonyi Ernő az ügyvédi rendtartásról 1874-ben folyt képviselőházi vitában. Ez ma is az orvoslásnak igazi útja s azért, aki az ügyvédség helyzetén segíteni akar, annak elsősorban társadalmunk beható reformjára kell törekedni.

Ezen elvi álláspontból kifolyólag az ügyvédkrízis megszüntetésére irányuló nagyszámú indítványokat csak a teljesség okából és röviden fogjuk ismertetni.

Ezek az indítványok két csoportra oszthatók. Az elsőbe tartozókat palliatív-szereknek nevezhetnők. Nem az ügyvédi szervezetet akarják megváltoztatni, hanem részleges reformok útján az ügyvédek keresetét emelni, az ügyvédi hatáskört kiterjeszteni. Ide tartozik pl. azon indítvány, hogy az ügyvédek közjegyzői teendőikkel bizassanak meg, az a javaslat, mely a községi jegyzők magányakorlatát akarja megszüntetni és a közigazgatás egész területén az ügyvédi képviselőket biztosítani stb. stb.

Ide sorozhatók azon indítványok is, hogy az ügyvédi érdemleges munka díjazása magasabb legyen, méltányos ügyvédi díj-szabás állapíttassék meg; a készkiadások, megállapodások és egyáltalában az ügyvédi megbízások a díj-szabási tételeken alul történő elvállalása fegyelmileg büntetessék, az ingyenes jogvédelem teljesítéséért az ügyvédek az államtól és hatóságoktól nyerjenek kárpótlást, a csődügyek és gondnokságok elosztása

* Kaill id. m. 34. 1.

méltányosabban történjék, állami, törvényhatósági és városi szolgálatban álló ügyészek magányakorlatot ne folytathassanak, az összeférhetlenségi szabályok szigorúbban alkalmazandók, az ügyvédi kamarák létesítsenek oly alapot vagy pénztintézetet, mely a kezdő ügyvédek irodájuk megnyitásához szükséges pénzzel ellátná* stb.

Kétségtelen, hogy eme indítványok túlnyomó része méltányos kívánságokat hangoztat és hozzájárulna a meglévő aránytalanságok enyhítéséhez és a kereseti alkalmakat is fokozná. Nagy részüknek keresztülvitele leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik. Arra nem lehet számítani, hogy a mai parlament megfossza jövedelmük és befolyásuk jó részétől a községi jegyzőket, a földesúri hatalom legerősebb támaszait, vagy csökkentse a közjegyzői jövedelmet, mely politikai érdekem jutalmazására szolgál, avagy szigorú összeférhetlenségi szabályokat alkosson a feudális ügyvédekkel szemben. Az ügyvédi hatáskör más irányú kiterjesztését viszont a szociálpolitikai törvények teszik lehetetlenné. De ha mindezek az indítványok mégis valósulnának, az enyhülés rövid ideig tartana és ellensúlyozná az a tény, hogy az ügyvédi pályára való tódulás a gazdasági viszonyok változatlansága mellett a munkaalkalmak és az érdemleges ügyvédi díjazás emelkedése következtében egyre jobban fokozódnék.

Az indítványoknak másik csoportja az ügyvédi szervezet reformját célozza és mechanikus eszközökkel akarja a túlsúfolt-ságot megakadályozni.

A bifurkáció* a az ügyvédséget két részre osztaná. A fiatal ügyvédek csakis az alsóbb bíróságoknál való ügyködésre volnának feljogosítva és öt vagy tíz évi gyakorlat után nyernének jogot arra, hogy felsőbbbíróságoknál is eljárhassanak. Perenkívüli ügyekben úgy az alsó-, mint a felsőfokú ügyvédek egyformán jogosítva lennének eljárni. Ez a rendszer, amely nem azonos francia és angol bifurkációval, abból a felfogásból indul ki, mintha a bíróságok előtti tárgyalás az ügyvédi ügykör legfontosabb része lenne, holott már előzetesen rámutattunk arra, hogy a bíróság előtti ügyek az ügyvédi tevékenységnek alig 10%-át teszik. Az egész rendszer nyilvánvalóan az idősebb ügyvédeknek nyújtana bizonyos előnyöket, azonban az alsóbbfokú ügyvédek sorában a túlsúfolt-ságot semmivel sem csökkentené, sőt az ügykör egy jelentékeny részének elvonása által a proletarizálódási még jobban kiélesítené, azonkívül az eljárást rendkívül megdrágítaná.

A lokalizáció arra irányul, hogy az ügyvédek csak bizonyos hely szerint meghatározott bíróságoknál működhetnek. Ez a rendszer Németországban lett meghonosítva, de ott is nagyszámú kivételt engedtek alá.*** Némelyek azt hiszik, hogy ezzel

* Benedikt id. m. 127. 1.

** Erre vonatkozólag Pollák Illés törvényjavaslatot is dolgozott ki.

*** Weinrich id. m. 96. 1.

az ügyvédséget területileg arányosabban lehetne szétosztani, a városokba való torlódás megszűnne s a kisebb helyekre is kerülne ügyvéd. Ez a hatás azonban nem állana be, mert ha ma a járásbírói székhelyeken kevesebb az ügyvéd, annak dacára, hogy az ország minden bíróságánál való ügyködés meg van nekik engedve, annál kevésbbé lehet arra számítani, hogy valaki vidéki városkába telepedjék le, ha praxisa teljesen ahhoz a helyhez lesz kötve. Németországban 771 járásbírói (Amtsgericht) székhelyen nincs ügyvéd, kiknek helyét a magyar értelemben zugírásoknak tekinthető *Rechtskonsulent*-ek foglalják el.* A legradikálisabb indítvány az ú. n. *numerus clausus*. Állapíttassék meg egy bizonyos ügyvédi létszám, úgy az egész országra, mint egyes kamarákra vonatkozólag s ha ez a létszám betelt, új ügyvédek felvételének mindaddig nincs helye, míg halálozás vagy lemondás folytán üresedés nem áll be. Ez a terv első tekintetre rendkívül tetszetősnek és kézzelfoghatónak látszik, mint minden oly rendszabály, melyben az osztályérdek leplezetlenül nyilvánul meg. A nagybirtokosok a *numerus clausus*-t az élőállatokra mondják ki, a kisiparosok a céhszabályok visszaállítását sürgetik, a gyárosok kartellekkel akarják a versenyt kizárni. De ha e kiterjedt rendszabályok egyes szűkebb rétegeknek időlegesen hasznára is vannak, a társadalom túlnyomó része súlyosan szenved alattuk. Az agrár elzárkózás megteremtette az élelmiszerdrágaság problémáját, mely hovatovább forradalmi mozgalmakhoz vezet, ugyanezt idézi elő más tereken a kartellek szervezkedése s a kormányzat sokkal súlyosabb feladatok elé állítatik, mint az egyedül üdvöztetőnek hirdetett korlátozások megalkotása előtt. A *numerus clausus*-ról még elméletileg sem lehet oly országban beszélni, amelyben a kereseti lehetőség az értelmiségi középosztály részére annyira meg van szorítva. Az ügyvédi pálya elzárása talán a meglévő ügyvédek egy részének helyzetét javítaná, de az intellektuális proletariátus válsága fennmaradna és az államnak a mainál is nagyobb gondot adna annak megoldása.**

De kizihetetlen ez a terv gyakorlati okokból is. A záros létszámot a mainál valamivel magasabbra kellene tenni s a zsúfoltság csak 15—20 év múlva szűnnék meg s addig a jelenlegi bajok fennmaradnának. De ami a legfontosabb, nem lehet a terv keresztülvitelére oly módozatot találni, mely a visszaélésnek, a protekciónak, az osztályérdek legbrutálisabb megnyilvánulásának a legtágabb teret ne nyitná meg. Akár a kormány, akár a helyi hatóságok neveznék ki, akár pedig az ügyvédi kamarák maguk választanák az új ügyvédeket, nem a rátermettség, vagy pedig a kiváló jogászai képesség lenne a döntő, hanem a rokonsági befolyás és az osztályérdek. Az ügyvédség

* Bachern: *Staatslexikon*, I. kt. Advokatur, 107. 1.

** A *numerus clausus*-ra vonatkozólag értékes megjegyzések találhatók néhai Dr. Bleuer Samu széles látókörrel megírt és már idézett értekezésében.